

# Varför måste jag sitta stilla?

- strukturer och friheter i klassrummet

*Vi föds svaga, vi behöver styrka. Vi föds hjälplösa, vi behöver omvårdnad. Vi föds okunniga, vi behöver insikt. Allt vi saknar vid födseln får vi genom fostran och undervisning ... Men likafullt: vad är de vuxna, om inte barn, förstörda genom fostran och undervisning?*

Jean-Jacques Rousseau: Emile (1762)

Oleg Donner

Kandidatuppsats i konstfostran  
Högskolan för konst, design och arkitektur  
Aalto-universitetet  
April 2013

1. Opponent Iida Jääskeläinen  
2. Opponent Maija Ihanainen  
Handledare Mira Kallio-Tavin

## Sammandrag:

Varför är de gamla strukturerna så seglivade i skolorna trots att reformpedagoger som Dewey, Montessori och Freinet redan för snart hundra år sedan betonade hur inlärning beror på elevernas egen aktivitet och känsla av mening i arbetet? Vilka element innehåller en framtida utopisk skola? Uppsatsen undersöker frågorna via intervjuer med professor Pirkko Pohjakallio, historielärare Petter Wallenius, studier av den antiauktoritära skolan Sudbury Valley School, den s.k. popupdagen i Arabian Peruskoulu samt skribentens egna erfarenheter som elev och lärare och medlem av en ledarlös orkester.

## 1. Innehållsförteckning

1. Innehållsförteckning	3
2. Inledning	4
2.1. Min bakgrund som elev och lärare	
3. Metoder	
3.1. Intervjuerna	5
3.2. Litteraturstudier	6
3.3. Praktisk erfarenhet av ledarlös pedagogik	6
4. Forskningsmaterial och Resultat	
4.1. Pedagogikens djupa grunder: Intervju med professor Pirkko Pohjakallio	6
4.2. Hur ser den berömda finska skolan ut på riktigt? Intervju med FM Petter Wallenius	12
4.3. Drömmarnas skola igår	
4.3.1. Maria Montessori	17
4.3.2. Celestin Freinet	18
4.4. Drömmarnas skola idag	
4.4.1 Sudbury Valley School	18
4.4.2 Popup-projektet skolan i Arabian peruskoulu	19
4.5 Gruppen som lärare: Orkestern Che Guevara	20
5. Diskussion	
5.1. Varför de gamla strukturerna är så seglivade i skolan	22
5.2. Drömmarnas skola i framtiden	23
6. Källor	25
Bilaga: Ett reformförslag för grundutbildningen i konstfostran	26

## 2. Inledning

### 2.1. Min bakgrund som elev och lärare

Jag har gått femton år i skola och har alltså femton års utbildning i att vara elev. Därför börjar jag med att undersöka mitt eget förhållningssätt till den finska skolan. Jag har fått lära mig att den finska skolan hör till världens bästa och det leder mig till att vilja undersöka hurdan jag blivit efter femton år. En stor del av mitt förhållande till samhället går just via skolan men ändå kommer jag ihåg mycket lite av vad jag lärde mig i den. Kanske gav skolan mig inte de rätta impulserna. Mitt intresse för bildkonst vaknade under matematiktimmar som en utväg för att jag inte kunde koncentrera mig men ändå var tvungen att sitta kvar.

Jag vet att många människor längtar tillbaka till den ansvarslösa barndomen, men för mig var barndomen mera stressande än min unga vuxendom. Som jag kommer ihåg det hade jag alltid oinlämnade skrivuppgifter i bakhuvudet. De gav mig dåligt samvete och gjorde att jag inte kunde njuta av livet. Under slutet av gymnasiet gick jag omkring och väntade på att det skulle ta slut för att jag sedan skulle börja leva. När jag äntligen kom ut därifrån visste jag inte vad jag ville göra. Jag kom att arbeta som lärare i flera sammanhang och märkte att jag blev en del av den maktstruktur som jag själv inte trivts i som elev. Nu gick en stor del av min egen energi åt till att tysta ned eleverna och få dem att sitta stilla. Problemet ledde mig att välja just det här ämnet för min kandidatuppsats. Uppsatsen är också en del av min process att försöka finna min egen väg som lärare.

Jag började min bana som lärare då jag kallades in som "krishjälpare" till en pojkbaserad klass med sjätteklassister i Nordsjö lågstadieskola. Det var ingenting underligt med barnen, de var trötta på lågstadiet och trötta på att sitta och koncentrera sig. Det var för mycket för en ensam lärare att ta hand om. De vilda eleverna tar ofta all uppmärksamhet i en klass och de duktiga blir utan hjälp. När jag kom med i gruppen kunde vi koncentrera oss på såväl de duktiga som de bråkiga. Jag fortsatte året efter det i samma skola som skolassistent. Jag stod under lektionen längst bak i klassen och övervakade och under elevernas eget arbete gav jag dem personligt stöd. Det var en helt vanlig klass som fungerade enligt den gyllene medelvägen.

Vikariat har jag gjort i diverse olika skolor. Vikariat är så till vida intressanta att det är frågan om en situation där vikarien inte har någon koppling till gruppen hen undervisar och kanske bara träffar en enda gång. Det enda som räknas är hur mycket information vikarien lyckas förmedla. I dessa situationer kan det vara bra att ty sig till en strängt auktoritativ roll, det finns helt enkelt inte tid för riktig bekantskap. Motsatsen till vikariesituationen var den tid när jag jobbade för Ungdomscentralen, där handlade det främst om att få barnen att känna tillit till mig. Jag behövde inte lära ut någonting, men förväntades ha en fostrande roll.

På Annegården där jag jobbar nu har vi ett program som heter 5x2. Det betyder att skolorna kommer på besök till Annegården fem gånger. Jag drar kurser i bildkonst. Ofta lär jag känna barnen ordentligt först den fjärde gången för att sedan bara ha en gång kvar tills jag aldrig träffar dem igen. Det är verkligen en hård utbildning för en lärare och varje ny grupp börjar jag från noll. Ingen grupp är likadan och bara ett barn som inte orkar koncentrera sig märks på hela gruppen.

Min viktigaste fråga lyder alltså: **Varför måste jag (eleven) sitta stilla hela tiden?** Den frågan kunde jag aldrig ha ställt mig som barn, det är först nu som jag ens kan formulera den. Jag vet inte hur skolan kunde ha gjort mig till en bättre människa men jag vill tro att själva skolan kan bli bättre och att jag kan vara med och påverka den. I min granskning av den finska skolan har jag haft Sudbury Valley School i Massachusetts, USA som ett slags bollplank. I den här skolan får eleverna göra vad de behagar, men klarar sig uppenbarligen bra i arbetslivet ändå (Helsingin Sanomat 26.11.2012). Att en så hög grad av frihet ändå kan betraktas som en form av elitism kommer fram i de två intervjuer som utgör den viktigaste grunden för min undersökning (professor Pirkko Pohjakallio och filosofie magister Petter Wallenius).

Utom intervjuerna har jag också försökt läsa in mig på hur andra hanterat min fråga. Via detta har jag insett att den pedagogik som fortfarande uppfattas som modern inte alls är ny, många av idéerna börjar vara närmare hundra år gamla. Under tiden efter John Dewey, Rudolf Steiner, Celestin Freinet och Maria Montessori har vår skola förändrats enormt, men fortfarande sitter eleverna huvudsakligen stilla och i lärosituationerna är det lärarens röst som hörs mest.

I slutet av uppsatsen kommer jag fram till den nedslående slutsatsen att samhället och skolan kanske inte ens strävar efter att frigöra oss som människor med full potential utan hellre vill ha resultatansvariga innovationsmotorer.

Nyckelorden för den här uppsatsen är: frihet, auktoritet, alternativ pedagogik, modellinläring, handlingsteori.

### 3. Metoder

På grund av mitt ämnes natur är undersökningen utpräglat kvalitativ. Jag utgår från egna erfarenheter och intervjuer och försöker göra dem till en "framskridande berättelse" (Ala-Suutari 1993b, 30). Mitt forskningsgrepp är induktivt, jag utgår från empiriska observationer och försöker dra slutsatser genom analys och jämförelser

Förändring handlar om både teori och praktik. I mina nuvarande studier går vi igenom mycket teori medan praktiken ofta är något helt annat. Det är lätt att beskriva hur samhället borde se ut men att faktiskt ändra på saker och ting kräver mer än ord. För min undersökning valde jag därför att intervjua två personer som ser på dagens finska skola från nästan motsatta håll: Professor Pirkko Pohjakallio utbildar blivande konstlärare och står i min undersökning för den teoretiska skolan medan Petter Wallenius är lärare på högstadiet och en del av den praktiska grundskolevärlden.

#### 3.1. Intervjuerna

Intervjugreppet är öppet och halvstrukturerat enligt den modellen som presenteras på den sk. metodstigen på Jyväskylän universitets hemsida. Jag hade gjort färdiga frågor men under intervjuerna, särskilt under den med Pirkko Pohjakallio avvek vi ofta från manuskriptet och intervjun utvecklades till en diskussion.

Jag spelade in intervjuerna på band och skrev ut dem enligt bandet. Intervjun med Petter Wallenius fördes på svenska, men intervjuerna med Pirkko Pohjakallio och Otto Kats översatte jag i samband med utskrivningen. Intervjuobjekten har läst de utskrivna intervjuerna och godkänt innehållet.

På grund av intervjuernas karaktär av berättelser och för att låta dem komma fram som experter (Hirsijärvi et al. 1997) valde jag att låta de två längre (Pirkko Pohjakallio och Petter Wallenius) ingå i själva uppsatsen, medan intervjun med Otto Kats kort refereras i samband med resultaten.

### 3.2. Litteraturstudier

I min strävan efter att finna alternativ till dagens strukturer i klassrummet har jag också studerat litteraturen och särskilt bekantat mig med Maria Montessoris och Celestin Freinets pedagogik som båda betonar barnets egen aktivitet i en lärosituation.

### 3.3. Praktisk erfarenhet av ledarlös pedagogik

Lärandet indelas ofta i formell och informell inläring. I det här kapitlet redogör jag för erfarenheter av informell, ledarlös och gruppstyrd pedagogik i form av en brevdiskussion med författaren Unto Harju som ingår i orkestern Che Guevara där vi båda är medlemmar. Med detta vill jag betona hur informell inläring kan vara minst lika resultatrik och motiverande som den formella inläringssituationen i skolan.

## 4. Resultat

### 4.1. Pedagogikens djupa grunder: Intervju med professor Pirkko Pohjakallio

Professor Pirkko Pohjakallio vid avdelningen för konstfostran har behandlat dagens skolsituation i sin bok *Miksi kuvista (2005)*. Vi börjar med att tala om den allmänna läropliktsskolan och fortsätter mot utbildningen i konstfostran. Mitt begränsade ämne, lärosituationen, flyter ut i teman som världsfred och villkoren för själva varandet.

Pirkko Pohjakallio = PP, normal stil

Oleg Donner = OD, fet stil

**OD:** Jag skriver min kandidatuppsats om lärosituationen i dag, en fråga som jag funderar mycket över. Varför ser skolan ut som den gör? Kan man ens säga att den ser ut på något visst sätt? Jag utgår från den bild jag har idag av hur min egen skolgång har såg ut. Jag kommer ihåg att jag satt stilla väldigt mycket. Om vi har ett klassrum med tjugo människor, är det inte då konstigt att det är bara en som talar? Människan är en rörlig varelse, är det inte onaturligt för vår kropp att sitta stilla dagarna i ända? Dessutom funderar jag över hur farligt det kan vara att tro på auktoriteter. Om jag som lärare ses som en stor auktoritet kan det hända att jag får svårt att komma ihåg mina egna begränsningar. Kanske jag glömmer att jag inte är bäst på allt. Det här tvivlet ligger som grund för min studie.

PP: Redan för hundra år sedan ifrågasatte John Dewey skolans sätt och struktur, han frågade sig varför det bara fanns platser för att lyssna och inga platser för verksamhet. Dewey kritiserade tron på att inläring går via lyssnande, lydnad, auktoriteter och på tron att någon kan förmedla allt det riktiga. Om man betraktar skolan ur ett sociologiskt perspektiv kan man tänka sig att skolan håller fast människorna lite som djur för att hålla dem sysselsatta. Någon sade att skolan "taglar" individen ("*Koulu jousittaa yksilön*"). Ordet kommer ifrån en historia om en gammal rysk präst som predikade om ett friare samhälle. Han förvisades till Sibirien. I Sibirien togs han och andra

liknande "farliga" personer vänligt emot och behandlades inte som fångar. Men om de försökte rymma skars skinnet bort från deras fötter. Istället för fotsulor sydde man fast hästtagel på fötterna. Många anser att processen då man socialiseras in i en kultur är det en form av "tagling". Att individerna med våld tvingas in i någon viss kultur. Det här är naturligtvis bara ett sätt att se på saken, men de flesta samhällen har traditionellt upprätthållit en hård kontroll av sina medborgare via olika maktstrukturer. Man har velat ha människor som tänker på ett visst sätt, om inte annat så för säkerhets skull.

**OD: Grundar det här sig på att människor inte har tilltro till varandra?**

PP: Det är en intressant fråga om hur man kan nå frihet i en institution som skolan. Tere Vadén talade nyligen på ett av våra symposier om olika grader av frihet och om dilemmat hur mycket frihet man kan ge.

**OD: Jag tror att så länge vi själva inte kan lita på människor, så länge litar ingen på varandra och då befinner vi oss i detta dilemma. Om vi kommer till en situation när alla kan lita på alla, förändras situationen. Men innan vi är där måste vi fundera på åt vilket håll vi rör oss för tillfället. Är vi på väg åt rätt eller fel håll?**

PP: Absolut, det finns hela tiden orsaker att försöka röra sig mot mera frihet. Det är ju precis vad det handlar om: att nå ett ideal som verkligen skulle betyda frihet för människan. Det är vårt etos om vi tänker på våra ideal om mänsklighet och demokrati. Det är den värdegrund enligt vilken vi lever, den värdegrund som skolan borde bygga på, och naturligtvis också pedagogikundervisningen. Strävan till detta har funnits hur länge som helst.

**OD: Jo men jag vill inte kan nöja mig med försök, eller med inställningen att det räcker att vi försöker följa någonting så här viktigt. Ett försök förblir ett försök och kommer kanske aldrig vidare. Vi som studerar konstfostran talar väldigt mycket om teorier. Vi vet hur det borde vara, vi har en vision av idealet. Men hur ska vi få idealet att bli verklighet? Här får vi inte, åtminstone inte just nu, tillräcklig hjälp från skolan. Hur tycker du att en undervisning som utgår från eleverna borde fungera?**

PP: Jo visst, helt säkert. Det finns strukturer som "taglar" människor. Ofta råkar man ut för dem redan vid födseln. Den värld vi föds till uppfattar vi som naturlig, helt som om det alltid skulle ha sett ut just så här. De flesta ifrågasätter den aldrig. Men vilka metoder ska vi ta till för att spräcka alla dessa "naturligheter"? Det här är en stor del av problemet. Jag har alltid beundrat undervisningen i Montessoriskolorna. Där har eleverna klart för sig vad de skall göra när de kommer till skolan. De har planerat det på förhand och söker sig till sina arbetsstationer. Läraren blandar sig inte i deras sysslor. Montessoriläraren är en form av resurs som den som vill kan utnyttja. En montessorilärare jag känner säger att hen aldrig talar med fler än högst två personer på en gång. Hen talar aldrig från en kateder. Det finns alltså många exempel på alternativa undervisningsmiljöer.

**OD: Varför har dessa inte fått en större spridning? Varför skiljer man till exempel på Montessoriskolor och "vanliga"?**

PP: Det finns en historiens eller traditionernas tyngd som går vidare också om vi inte håller med om allt den innehåller. Det här ser man inom alla instanser, också i lärarutbildningen. Vi har en tradition av modell- eller social inlärning, ända sen små lär vi oss nya saker genom att se hur andra gör. Sådär har vi alltid gjort och så här kommer vi att göra. Nyblivna lärare anpassar sig väldigt snabbt när de kommer ut i arbetslivet. De suger i sig skolans kultur och beteendemönster. De kanske möts med kritik: "Inte kan man göra på det där sättet, vi har alltid gjort så här". Jag känner en rektor i Vanda som försöker välja ett lärarkollegium som kan göra saker tillsammans, på andra sätt än de vedertagna. Den här rektorn letar faktiskt efter lärare som vill bryta mönstren. En

ensam människa har svårt att påverka kollektivet. Man måste ändra på skolkulturen tillsammans. Det finns gott om lyckade exempel. Man borde dokumentera mycket mera och de goda exemplen borde få mera synlighet.

**OD: Jag intervjuade Petter Wallenius som arbetar i den vanliga högstadieskolan Lönkan. Det visade sig att inte heller Lönkan var helt vanlig utan på egen hand gått in för att införa s.k. Dalton-pedagogik i Finland. Det verkar som om så gott som alla vanliga skolor har någon egen pedagogisk mikroinriktning. De allra flesta skolor ser i alla fall ut att ingå i det stora systemet med vissa övergripande regler medan frifräsande skolor, till exempel Montessori håller sig i periferin. Därför skulle jag vilja undersöka hur vi gör det stora systemet så elevcentrerat och hållbart som möjligt.**

PP: Det är just det som är intressant. Vad är det egentligen som vi skall studera? Hur ser till exempel vår lärarutbildning ut? Utbildningen börjar också ifrån barnträdgårdslärarutbildningen i och med det kan vi fråga oss hurdan bild de allra yngsta barnen får av världen och hur de socialiseras. Det är förstås en resursfråga: Anser sig människorna ha tid och råd att behandla alla andra människor som individer eller som medlemmar i en instängd flock?

**OD: Alltså resurserna kommer inifrån människan?**

PP: Jo, och ur hennes villighet att tänka. Om vi tänker på vem som är marginaliserad i vårt samhälle måste vi räkna in barnen. Barnen är i en underställd position och behandlas ofta som en flock. Det saknas en riktig diskussion mellan barn och vuxna.

**OD: Jag funderar över formell och informell inläring finns det plats för båda sätten i skolan?**

PP: Har du läst **Petri Pajus** bok *"Koulua on käytävä"*? Det är en etnografisk undersökning som bygger på att författaren själv gick om hela nionde klassen som fullvuxen forskare. Hans beskrivning om vad som egentligen händer i den formella undervisningen är ganska intressant. **Ronald Barnett** har också skrivit om olika former av nomadinläring, om inläringens ekologi och om hur den informella och formella inläringen möts. Han skriver världen som vi lever i och hur den skiljer sig från katederundervisningen, ett arv från kyrkan och prästernas predikan.

**OD: Om katederundervisningen kommer ifrån uppfattningen om en Gud som står ovanför dig och vet allting bättre än du så har jag en annan uppfattning. Jag påstår att varje människa har sin egen tro och själv vet bäst.**

PP: Det är en gammal dialog som härstammar från Sokrates. Att alla vet. Lärandets filosofi som Platon diskuterade.

**OD: För mig känns det väldigt klart att det är just så, jag lär mig bara det jag lär mig och det jag vill lära mig. Jag hör bara det som jag vill höra.**

PP: Jo så här är det nog, jag tror att alla kan medge det. Men läraren kan väcka glöd och iver i eleven, göra eleven medveten om olika områden som hen får lust att veta mera om. *"Ei kannettu vesi kaivossa pysy"* (Man kan inte fylla en tom brunn genom att bära vatten till den). Om man så skulle kasta information på eleven fastnar den inte om eleven inte är med och skapar den själv. Det här är en viktig och grundläggande faktor som är värd att komma ihåg. Det händer ju lite vad som helst i skolan, här finns en massa olika elever och lärare. Just detta är ett av de teman man behandlar för grundskolans nya läroplan som ska vara klar år 2016. Också lärarförbundet OAJ:s hemsida tar upp de frågor du ställer. Egentligen är det här konstruktivistiska synsättet med alla sina konsekvenser ingen nyhet.

**OD: Men det är ganska en avgörande skillnad om man verkligen tror på det.**

PP: Människan är olika känslig olika perioder då hon försöker svara på vem hon är. Vi växer upp till



människor med andra människor. Vi blir människor i våra sociala sammanhang.

**OD: Där kommer vi tillbaka till frågan om trygghet och tilltro till andra människor och till friheten att uttrycka det som man verkligen tänker. Jag är själv medlem i en hierarkilös orkester utan särskilt ledarskap. Genom den har jag lärt känna alla mina egna dåliga sidor. Alla skamliga, djupt nergrävda känslor kommer upp till ytan när vi övar och spelar och jag får en chans att göra mig av med dem. Jag lär mig märka när jag trampar på någon annans frihet och hittar naturligt ett eget rum att uttrycka mig i.**

PP: Här finns nog någonting som dagens samhälle glömt bort. Istället för att fråga vad vi blir som människor frågar vi på vilket sätt vi blir innovatörer och ekonomiska motorer och hur vi blir systemets tjänare som kan producera mera saker.

**OD: Om man samtidigt tänker att samhället är på vår sida, att samhället är något vi skapat för att lättare kunna ta hand om varandra, hur kan vi då få samhället att tala ett så gott språk till oss som möjligt?**

PP: Nu kommer vi in på politik och vem som egentligen använder sig av makt. Just nu regerar en sorts turbokapitalism.

**OD: Här kommer en av mina viktigaste frågor: Om fostran går ut på att förbereda barnen att passa in i samhället, vad händer om vi förbereder dem för att samhälle som inte håller? Idag ser det ut som om vi snabbt håller på att uttömma våra resurser.**

PP: Vi lever ju på ett alldeles galet sätt samtidigt som hemska hotbilder och ekokatastrofer tornar upp sig vid horisonten. Hur ser det goda samhället ut? Vi behöver absolut alternativa scenarion.

**OD: Kanske det inte är så farligt om allting går åt pipan, det är ju bara mänskligheten som går under. Jag är fast övertygad om att jorden inte går under med oss.**

PP: Jo, världen går nog vidare. Men vad människan gör åt sig själv det är frågan. Juha Varto har skrivit en bok, *"Nuoruuden viisau"*. Han säger att det ser ut att vara ofrånkomligt att unga människor fastnar för de här frågorna. Sen när man har gått igenom den stora kvarnen och socialiserats verkar intresset avta. När man ser hur allt det man strävat efter ändå inte har lett till det man önskade grips man lätt av cynism.

**OD: Jag har lovat mig själv att vara en hårdnackad ungdom ända till slutet.**

PP: Det är mycket viktigt. Jag har också under den senaste tiden träffat många grupper som inte låter sig nedslås, till exempel Finlands freinetpedagogiska förening *Elämän koulu- Livets skola*. Man försöker nog på olika håll. Det är nu frågan på vilket sätt man ändrar på samhället. Här finns inga lätta svar.

**OD: Jag skulle igen säga att alla svar dukas upp för oss och att det finns mycket goda krafter som påverkar från alla håll. Det viktigaste är att vi hittar varandra.**

PP: Det är sant att det finns kraft i gruppen. Om man kommer igång och får saker gjort som får synlighet då börjar det nog hända.

**OD: Jag skulle vilja ha en elevcentrerad kurs här på vår skola. Den skulle erbjudas under första och andra studieåret. Eleverna skulle få stå för innehållet och det skulle vara obligatorisk närvaro. Men om gruppen vill gå simma en dag så gör den det, det viktigaste skulle vara att skapa trygghet att diskutera och utvecklas. Idag diskuterar vi mycket på våra kurser men för det mesta sitter vi och lyssnar eller så är kursen helt praktisk. Om vi får en timme för diskussion mot slutet av dagen blir det mycket svårt att få igång en ordentlig diskussion. Vi har inget gemensamt språk. Det krävs mod att uttala sig och när en ensam åsikt kastats fram kan de andra välja att uppfatta**

den på vilket sätt som helst eftersom vi saknar en gemensam värdegrund. Som det nu är startar vi varje kurs med en ny grupp människor. Vi får börja vårt grupparbete från början varje gång. Alla diskussioner går åt till att tala om sådant som vi alla redan vet. Vi skapar inga nya idéer. Jag kan inte sluta betona vikten av trygghet i grupp och den trygga gruppen som bas för diskussion.

PP: Det är ganska galet, under min egen tid här i skolan studerade vi i samma klass hela tiden. Alla grupper var desamma från ett år till ett annat. Vi hade klassiska klasser. Det hade nog sin betydelse. Det är inte så länge sedan också gymnasierna gick över till klasslöshet. Ännu på nittio-talet hade vi hopsvetsade årskurser som skapade en stark gemenskap. Efter detta har det skett ett slags upplösning. Allt är numera frivilligt och allt är upp till eleven själv. Individens upphöjning är alltså inget gammalt fenomen.

**OD: Individen kan ju upphöjas också inom en grupp. All utveckling pendlar ju fram och tillbaka, kanske vi snart blir mogna att pendla tillbaka?**

PP: I ett skede hade vi en obligatorisk kurs som hette gruppdynamik. Vi kunde inte hålla den obligatorisk för att den skapade så mycket konflikter. Den blev frivillig och är idag spridd över flera kurser. Känner du till A.S. Neills alternativa skola Summerhill som startades på 1920-talet och fortfarande fungerar? Den här skolans maxim är elevens frihet. Där finns ingenting obligatoriskt att lära sig.

**OD: Vad tycker du om den?**

PP: Frihet är på sätt och vis elitistiskt. I världen finns det vissa måsten, man måste till exempel tjäna sitt levebröd. Under antiken fungerade pedagogiken via dialog, men då fanns det också slavar som gjorde allt arbete. Det var bara de fria männen som fick ta del av demokratin. I våra nuvarande s.k. demokratiska västerländer har vi resurser för att ta ett steg åt det här hållet. Vi har resurser för att utvidga en frihetens pedagogik långt ut över antikens. Det är igen en fråga om makt och politik och om vem som har makten att bestämma över hur våra samhällsliga strukturer ser ut. **David Peat** har skrivit en bok om "*Gentle actions*". Han understryker hur mycket vi kan göra med bara små gester. Idén går lite hand i hand med kaosteoretiskt tänkande, tänk på exemplet med inverkan av en fjärils vingslag. Enligt detta kan vi ändra på stora jättar med små handlingar utan att ens riktigt förstå att vi gör det. Det viktigaste är att tänka nära sig själv, på vad kan vi göra här och nu.

**OD: Jag är helt av samma åsikt och det finns mycket som jag tänker ändra på direkt. Jag tror ändå att jag kan åstadkomma mera eller mindre inverkan beroende på vad jag gör och hur mycket jag förstår av den lilla världen omkring mig. För den här uppsatsen har jag också bekantat mig med skolan Sudbury Valley School som grundades 1968 nära Boston. I den får man precis som i Summerhill göra lite vad som intresserar en. Fungerar det här? Finns det sådant som man *måste* lära sig?**

PP: I en bok i min hylla står det att allt som då på riktigt behöver lära dig lär du dig redan i barnträdgården. Det handlar om sådant som att ta ansvar för vad du gör, städa efter dig, ge plats åt andra, lär dig att dela. Vad växelverkan människor emellan innebär. Om hur du beter dig och lär dig vara mänsklig. Jag kände en gång en skoltsame som var specialist på att se att alla människor hade det bra. Det finns otroligt många olika former av kunskap, men den som till exempel kan många språk och via dem ta reda på olika saker är på ett sätt friare än en som inte kan det.

**OD: Men i en skolsituation kan man ju läsa sig ifall man inte förstår att vilja lära sig just när det är meningen att man ska göra det. Vad händer det egentligen med mig när man försöker lära mig någonting som jag vägrar att ta in.**

PP: Det är absolut lärarens utmaning att få eleven att förstå varför det är viktigt att lära sig någonting. Varför en viss sorts grund för kunskap och kunnsighet är viktig den ger också makt.

**OD: Det är en väldigt utmanande uppgift. Som lärare kommer jag ihåg är väldigt få lärosituationer där jag har känt att jag lyckats helt och hållet. Att alla mina elever skulle ha varit aktiva och entusiastiska gällande det vi går igenom. Jag gör alltid mitt bästa men det finns alltid någon som inte vill vara där.**

PP: Och här kommer vi till frågan om vad de vill istället för att sitta där. Då jag har frågat ungdomar om vad de vill med sitt liv så är det väldigt få som vet överhuvudtaget. Dessutom finns det många som inte verkar vilja göra någonting alls. Det handlar kanske om en sorts inomhuskultur. Att man idag, redan som barn tillbringar långa tider inomhus i mörkret framför någon typ av media. Mer och mer befinner sig barnen i stängda utrymmen och under bevakning. Den utomhusbarndom som jag själv upplevde ser jag inte längre till.

**OD: Jag lärde mig att rita på matematiktimmarna. Det var mycket sittande i skolan som jag uthärdade bara genom att fly ut i min fantasivärld. Jag tror att en människa kan få ut vad som helst ur nästan vilken situation som helst beroende hur hen förhåller sig till den. Men jag tänker också på hur många gånger jag inte har kunnat slita mig bort från ett negativt förhållningssätt. När jag inte lyckats bli "större" än situationen eller känslan inom mig.**

PP: Det handlar väl om socialisering igen, om de normer vi följer och om en adaptation av den egna kulturen. De flesta lever sina liv via institutioner, det är ganska få som har gått ur dem men det finns ju nog flera exempel på det också. Jag rekommenderar igen Tere Vadéns och Juha Suorantas texter om olika grader av frihet.

**OD: Det ligger nog någonting intressant i frågor om hur mycket vi är en del av samhället och hur mycket vi är individer. Någonstans måste man få mat och skydd. Ändå kunde resurserna nog räcka till mat och skydd för alla människor på jorden.**

PP: Det skulle de garanterat. Jag läste just att vi här i västvärlden kastar bort mera mat än vad som skulle behövas för att göra slut på den samlade hungersnöden.

**OD: Det låter hemskt. Här har säkert skolan ett ansvar att fostra människor till större ansvar.**

PP: Här kommer vi igen till frågan om hur en fri människa beter sig. Vad friheten betyder. Ingen kan vara helt fri från ansvar.

**OD: Jag tycker i alla fall att vi måste kunna tro på en ren frihet som inte går ut över andra människor och naturen. Men det kräver att vi förstår hur vi beter oss och vilken inverkan vi har. Du talade om fjärilsvingen makt i kaosteorin. Att vi lär oss att se också det minimala.**

PP: Det kunde kanske kallas etik.

**OD: Men kan vi komma överens om att det i ordet frihet ingår att man inte förminskar någon annans frihet. Kan vi rehabilitera ordet frihet?**

PP: Kanske, men ändå föds det med jämna mellanrum konflikter. Graden av frihet är aldrig densamma för alla.

*Senare (26.3.2013) kommentar (OD): Idealisten i mig säger att så länge vi tänker såhär så lyckas vi åtminstone inte. Alla kanske inte heller kräver samma grad av frihet, kanske bara den frihet som de behöver för att uttrycka sig. Vem ska då avgöra vem som behöver hur mycket frihet? Och om någon säger att den inte behöver mera frihet, gör den det därför att den är förtryckt? Min morfar tjänade bolaget Kaukas i trettio år och är stolt över det.*

**OD: Det som jag själv finner problematiskt är huruvida jag har ansvar också för det som jag inte känner till. Till exempel äter jag kött och komposterar sällan. Hur oetiskt är det? Är det min plikt**

**att ta reda på det? Kan jag det?**

PP: I min barndom sprutade man DDT få golvet för att bli av med myrorna. Fortfarande finns det farliga exempel på människans ovetskap, jag tänker bland annat på Talvivaara\*. Att leva kortsiktighet och sträva efter att till vilket pris som helst uppnå egna mål är mycket mänskliga tendenser. Vad är då en god fostran och fostran till det goda? Man drivs in på de stora frågorna när man börjar fundera över varför vi producerar så mycket avfall och över de vansinniga mängder mat vi väljer bland medan man svälter i världen.

*\*kommentaren syftar på gruvolyckan i Talvivaara, där gruvan fått sina tillstånd utan att de lokala myndigheterna förstått att bolagets åtgärder för att skydda miljön mot giftiga utsläpp var helt otillräckliga.*

**OD: Nu måste jag återvända till situationen i skolan och frågan om varför mina elever ska sitta tysta och lyssna på mig. Jag känner att jag alltid på något sätt är en dålig lärare trots att jag hela tiden skulle vilja vara en fantastisk. Men jag kan inte samtidigt ge tjugo barn det allra bästa för var och en.**

PP: Jacques Rancière har skrivit en bok, *The Ignorant Schoolmaster: Five Lessons in Intellectual Emancipation*) om en belgisk lärare som helt på eget bevåg sätter sina elever att skriva på franska och de lär sig mycket bra. Det är en ganska rolig bok. Det lönar sig också att läsa Barnett. Handlingsteoretikern Reijo Miettinen bok *"Koulun muuttamisen mahdollisuudesta"* reflekterar över varför skolan har varit så likadan så länge och varför skolstrukturen är så svår att rubba.

**OD: Jag skulle ännu vilja fråga dig vad du tycker om åldersblandade klasser i grundskolan?**

PP: Det har alltid varit en inspirerande idé att ha människor av alla olika åldrar i samma klass. Det känns helt naturligt att barn och vuxna skulle vara tillsammans. I byskolorna är ju olika ålders barn tillsammans. Förut hade man ju verkstäder med mästare och gesäller på olika nivå. Det systemet är ganska intressant.

**OD: Själv tänker jag på hur mycket jag har lärt mig av mina föräldrar och syskon. Till en början lärde jag mig mer av mina äldre syskon, men så småningom förstod jag att det yngre var precis lika kloka som jag trots att jag hade mera erfarenhet av livet.**

PP: Jag har också lärt mig en massa av barn. Jag frågar mig ofta hur kommer det sig att de där barnen kan vara så kloka? Upp till säg tjugo år sker det väldigt snabbt förändringar i människan. Det som man lärt sig är så färskt i minnet att man uttrycker sig väldigt ärligt.

**OD: Barn är så vakna och följer med allt om sker medan de vuxna bara verkar gå omkring och tänka på sina olösta problem.**

PP: Och för barnen händer det hela tiden någonting stort som de suger i sig. I mitt skede av livet märker jag att jag måste göra ett slags inventarier av vad jag vet, hårdskivan är för full. Det gäller att komma ihåg det enkla i den komplexa värld vi lever i.

## **4.2. Hur ser den berömda finska skolan ut på riktigt? Intervju med filosofie magister Petter Wallenius**

**OD: Hur länge har du varit lärare?**

PW: Sedan 1996. Jag började med att studera historia. Jag har dyslexi och för mig passar det bättre att stå framför en grupp människor och dra show än att korrigera forskning. Att kunna få elever intresserade av samhälls- och historiska frågor motiverar mig. Man kan ju fundera på hur man

påverkar samhället mest. Jag har räknat ut att jag undervisat sammanlagt 1500-2000 olika ungdomar. Det viktigaste är att inspirera eleverna att själv ta reda på. Högstadiet fungerar ofta som en transportsträcka, den kan vara lite besvärlig men om man lyckas ge lite ljusglimtar ibland är jag nöjd. Sällan refererar man till högstadiet utan till gymnasiet då man beskriver sin identitet. Jag försöker diskutera med eleverna för att få dem intresserade av det som händer i deras närhet.

### **OD: Vad är skolans uppgift?**

PW: Att skapa mervärde. Att skapa en god grundtrygghet för ungarna att vara i under hela dagen. Att ungarna skall trivas, om de inte trivs finns det ingen förutsättning för lärandet. Tryggheten är jätteviktig att skapa, förr satt alla elever stilla på sin stol men kände sig ändå inte trygga. Idag finns det en massa förutsättningar för trygghet. Olika sorters team som fungerar på skolan, elevkårsteam, diverse kamratteam, vänelever mm. Det tas nog hand om eleverna, det är inte frågan om det. Den andra biten är att man förstås skall lära sig *någonting*. Sedan att lära sig att *vara tillsammans* med människor. Det viktigaste är ändå att man skall lära sig överhuvudtaget. Inte är skolan till för att man skall vara ett socialt djur, det kommer där vid sidan om.

### **OD: Håller du dig till läroplanen?**

PW: Jo-o. I stort sett gör jag det nog. Nog gör jag ändå utsvävningar ibland. Jag hoppas att alla lärare gör utsvävningar. Läroplanen är inte så strikt sist och slutligen. Jag har tittat på den ukrainska läroplanen där varje timme finns planerad. I de östeuropeiska (gamla kommunistiska) länderna är läroplaner ofta extremt styrda. Ukraina har nationella prov där man skall kunna landets historia exakt. Ju yngre ett land är desto viktigare är historia i skolan. Sverige har mindre historieundervisning än Finland. Nu drar man ner på historieundervisningen och upp på samhällsläran. Jag håller inte alltid med om hur det utvecklas. Idag prioriterar samhället nuet och mindre det förflutna. Det speglas också i läroplanen. Allting skall gå snabbare och snabbare, jag är rädd för att humanismen försvinner från samhället. Bankerna är väldigt närvarande idag och både arbetsgivarna och facket är med och lobbar kring läroplanen. Den långsamma kunskapen med läsande försvinner. Man går miste om lugnet i skolan och har inte tid för att reflektera. På fem minuter skall man göra en sak och sen skall den vara färdig och inte hinner man få någonting gjort på fem minuter. Här i Lönkan har vi gått in för 75 minuters lektioner för att kunna dra ner på takten. Om man har fem olika ämnen istället för sju under en skoldag från åtta till tre blir det färre möten. Förtroende måste skapas innan man kan inverka på eleven. Eleven är ändå inte där av sin fria vilja, därför är det jag som måste vara den aktiva parten.

### **OD: Vad tycker du om att ensam vara den aktiva parten i en situation på tjugo människor?**

PW: Jag försöker komma bort ifrån att det är jag som håller låda hela tiden. Jag försöker aktivera mina elever. Jag håller ofta för mycket låda. Det är skönt som elev att kunna luta sig tillbaka och lyssna på en orerande Petter som håller låda.

Vårt kollegium reste till Holland med pengar vi fått som resultatlön. Vi besökte, lite av misstag, en skola som fungerade enligt principen att eleverna fritt fick planera när de gjorde sina uppgifter och när de gick på kurs till en viss lärare. Vi applicerade systemet till vår skola utan problem och alla var med på det. Vår rektor Solveig Ahlmark-Björk var inte ens med på resan, men gick ändå med på reformen. Nog måste det finnas någon slags fördomsfrihet för att kunna gå med en sådan förändring.

Vårt system idag kallas för Daltonpedagogik och fungerar så här: Vi har fem perioder i året. Varje vecka har vi två lektionstillfällen till för stödundervisning. Gymnastik, musik och teckning är inte med i daltonsystemet men tack vare det får eleverna under cirka femton procent av

skoldagarna själva bestämma i vilket klassrum de sitter. Så här lär de sig också att planera sitt eget arbete.

**OD: I den "vanliga" högstadieskolan Lönkan har ni alltså mera frihet än vad jag väntat mig.**

PW: I Lönkan har vi utvecklat Dalton systemet väldigt långt men tyvärr har vi inte fått den massmediala uppmärksamhet vi gärna själv skulle önskat. Ingen har riktigt förstått vad det handlar om. Själv talar jag ändå om det i varje intervju. Då Cato den äldre talade i senaten avslutade han varje gång med orden "förövrigt anser jag att Kartago borde förstöras" Samma år som han dog förstördes Kartago efter att Hannibal kom och härjade i Rom.

**OD: Är det bara er skola som är såhär fördomsfri och har vilja att applicera nya system, hur är det med Finlands skolor i allmänhet?**

PW: Jag tror att man är mera konservativ på annat håll "ollaan kaavoihin tottuneita". Det verkar som om finlandssvenska lärare är lite mera flexibla, det är så hård konkurrens på finska sidan. Eftersom konkurrensen inte är så hård så behöver man inte heller jobba lika hårt. Det gör att den finlandssvenska skolan är mera mysig än den finska. På finska sidan kallar man lärarna för opettaja "ope" (läraren). Eleverna kallar inte sina lärare vid förnamn. Kulturen är lite annorlunda. Vårt steg till Sverige är kortare, vi ligger någonstans mittemellan. När jag jobbade i Cygnaeus skolan i Åbo åren 1996-98 hade vi just importerat utvecklingssamtalen från Sverige, medan det skulle dröja länge innan de finska skolorna började med "kehityskeskustelut".

**OD: Vad tycker du om idén i Sudbury Valley School där eleverna fritt får göra vad de behagar och ändå visar upp lika goda resultat som vid vilken annan skola som helst?**

PW: Här måste man fråga sig vilken socioekonomisk status eleverna i skolan har. Samma sak gäller för Almeres skolan i Holland där eleverna är väldigt engagerade, framför allt föräldrarna. Föräldrarna sätter sina elever i den nya skolan som byggdes för tio år sedan, skolan ligger i en stad byggd vid samma tid. De bor som där vill ha sina barn i just den skolan, men vi kan ju inte välja våra ungar. Vi tvingar Drumsö- och Tölöbarn att komma hit och lära sig Daltonpedagogik. Man kan i och för sig välja mellan t.ex. Ryska och Tyska eller Steinerskolan (en tid fanns det ju superdemokratiska Fenix skolan i Vanda, men jag vet inte om den överlevt). Men vår finländska skola är ett framgångsrecept.

**OD: Men, samtidigt mår finländaren dåligt.**

PW: Jo det stämmer.

**OD: Har illamåendet någonting med skolan att göra?**

PW: Det har säkert någonting med skolan att göra men inte allt. Kan vi få eleverna att ta mindre snabbblån, kan vi få dem att köra försiktigare i trafiken? Skolan kan inte ta alla uppgifter på sig. Det måste komma någonting hemifrån också. Skolan kan ta ansvar för mycket, men den kan inte ta ansvar för alla problem som finns i samhället. Om ett barn mobbas är det inte automatiskt skolans fel, Homo sapiens kan vara ett äckligt djur. Det krävs inte många lektioner att fördärva en människa, men det räcker flera år att bygga upp dem till att bli goda samhällsmedborgare.

**OD: Kommer det alltid att vara så i vårt skolsystem att vissa klarar sig bra medan andra faller igenom?**

PW: Jo det kommer det säkert att vara så, det skulle vara en illusion att tro något annat

**OD: Kan man tänka sig ett system där alla skulle klara sig?**

PW: Det kan man säkert men det är väldigt resurskrävande. Vi ackumulerar ju inte alltid våra resurser på det mest långsiktiga sättet. Vi vill ha resultat genast. Problemet med skolan är att humana resultat inte är mätbara. I fotbollen kan man se resultat genom mycket målmedvetet

juniorarbete. Men där finns ett ekonomiskt intresse. Man ser att efter sex-sju år så kommer den där åttaåringen att vara en femtonårig talang. Men i skolan kan man inte se vad det kommer att bli av eleven när han är femton. Det skall finnas resultat, men man kan inte se allt i mätningarna. Hur mäter du en lycklig människa? Hur mäter du hur demokratisk och miljömedveten en människa är? Vad är det värt i pengar? De immateriella värdena är så fruktansvärt svåra att mäta. Man tror inte riktigt på dem.

**OD: Steiner- och Montessoripedagogik har sin utgångspunkt i andlighet, hur förhåller du dig till andlighet i skolan?**

PW: Säkert skulle det vara bra att ta det lite lugnare ibland. Det finns nog tillvalskurser i åttan och nian där man studerar pauser. Tillvalskursen i gymnastik där man bland annat får ligga på en matta och vila uppskattas. Men som sagt är det många som vill fylla läroplanen med en massa info. Som pedagog får man själv se till vad man tar med och hur mycket man pausar. Vi är på väg bort från enbart föreläsande undervisning, men det finns nog en hel del av det ännu idag.

**OD: Har du haft några ideologier eller stora tänkare som riktlinjer för ditt lärande?**

PW: Jag började med att studera historia och drevs jag småningom in på lärarbanan. Min didaktiker i Vasa var gammal och konservativ, så nej, inte egentligen. Jag hade några duktiga lärare när jag själv gick i skola och min pappa var lärare. Jag påstod länge att jag aldrig skulle gå i hans fotspår eftersom jag såg att lärare aldrig har några lediga kvällar.

**OD: Elevdemokrati då?**

PW: Alla frågor skall man inte ställa småbarn. Man skall inte fråga fem till nioåringar om budgeten. Men alla barn har någonting som ligger nära deras hjärta. De frågorna skall man ställa ungarna. Då kan också små människor också vara med och ta beslut. Man kan inte dra någon klar gräns vilka frågor det rör sig om, det varierar från fall till fall. Det måste de vuxna ta ansvar för.

**OD: Borde skolans uppgift vara att förbereda eleven för livet snarare än samhället?**

PW: Man skall lära sig för livet, men ramarna kommer från statsmakten. Automatiskt fogar man sig efter dem.

**OD: Om skolan förbereder eleven för samhället, men samhället inte håller – vad händer då?**

PW: Skolan är extremt konservativ. Läroplanen går att förändra, men själva skolan går väldigt långsamt att förändra. Läroplanen som jag var med om att skriva för tio år sen börjar nu så småningom ge utslag i verkligheten. Det är både bra och dåligt för samhället att det inte sker för stora och snabba kast. Undantag finns förstås. När Paavo Väyrynen uttalade sig om att vi inte lär oss tillräckligt om EU i skolorna så fick vi vips fick vi två timmar samhällslära till i läroplanen. Det är dåligt om skolan utbildar elever som har åsikter som är farliga för samhället. Med farliga åsikter menar jag sådana som skapar kaos. Sedan kan man fråga sig hur det är med till exempel miljömedvetenheten i skolan. Vi lever ju i ett farligt samhälle i och med att vi konsumerar för mycket. Är det då farligt att inte bry sig om miljön? Vi diskuterar mycket men vi är kanske inte lika färdiga att ta konsekvenserna.

**OD: Varför har den finländska skolan blivit en sådan framgång?**

PW: Den finska skolan hör till världens bästa skolor. Det beror mest på att man vågar ge ansvar åt lärarna. I Sverige utvärderar man hela tiden sin undervisning. Om man hela tiden ställer upp nya mål lider undervisningen. De finska lärarna är ämneslärare väldigt långt och alla har en magistersgrad. De finländska lärarnas självständighet ger oss frihet att ha ett professionellt ansvar och vilja att göra så bra ifrån sig som möjligt.

Vi erbjuder också mycket stödundervisning i Finland. Vi hjälper de svaga här. Vi bryr oss inte så mycket om att skapa topp elever som ska matchas in på Harvard. I och med att vi lyfter upp de svagaste har vi en jämn hög nivå på våra elever vilket avspeglas i Pisaresultaten.

**OD: Varför är nivån på lärare så hög just i Finland?**

PW: Det är bara en av tio som kommer in på undervisningsutbildningen och det finns en form av grundprofessionalism i lärarsamhället. Lärarna är delvis också forskare. Det finns en konsensus i grundskolan i och med att man inte har ändrat på den sedan den fick sin nuvarande form på sjuttioalet. Vissa länder inför ett nytt system varje gång en ny regering tillträder. Det gör att lärarna aldrig får jobba i lugn och ro.

**OD: Klarar alla lärare att ha så mycket självständighet?**

PW: Nej, det tror jag inte, men de allra flesta gör det.

**PD: Tror du att initiativ som t.ex. pop-up skolor kan göra något åt vårt skolsystem?**

PW: Ingenting, en sådan påverkar inte det minsta. Nu exporterar vi vårt fenomenala system till arabländerna. I alla debatter jag hör på radio och tv nämner man den finska skolan som en förebild. Den finska skolan är en exportvara och jag tror inte att en Pop-up skola kommer att ändra på den saken.

**OD: Vad tycker du om vitsordssystemet?**

PW: Modigt skulle det vara att sluta ge vitsord. Men jag har 120 elever och med enbart muntlig utvärdering skulle det bli en gigantisk rumba. Vårt samhälle vill mäta och då är måttet vitsord.

**OD: Hur långt sträcker sig skolans fostrande roll?**

PW: Skolans roll sträcker sig längre och längre. Samhället vill mer och mer att skolan skall ta hand om fostran av barnen. Tidigare hade vi bara några tidningar och några tv-kanaler. Alla gick i armén, genom det formades en gemensam ram. Nu när vi har massor av tv-kanaler, internet och youtube har inte staten koll mera. Det som samhället däremot kan kontrollera är skolan. Skolan är faktiskt en av de mycket få saker som samhället har full kontroll över. Skolan fungerar lite som ett gemensamt samhälleligt minne. Det här leder tyvärr också till att man vill fylla skolan med en massa saker. Läraren får en för stor kaka att ta hand om. Föräldrarna har stora förväntningar på skolan. Samhället har förväntningar, Finlands näringsliv har förväntningar, arbetsgivarna har förväntningar, alla har förväntningar. I och med att vi har en bra skola med toppresultat så förväntar man sig att den kan ta hand om allting. Man resonerar som så att om vi sätter in mera trafiksäkerhet i skolan lär sig alla att inte gå mot rött. Ju mer vi sätter in i skolan, desto mindre har det övriga samhället att ta ansvar för.

**OD: Många anser att skolan tvingar eleverna till att lära sig utantill, medan informationsflödet i och med internet är så snabbt att man endast borde lära eleverna att hitta informationen, hur förhåller du dig till det här?**

PW: Jag tvingar mina elever att lära sig vissa saker utantill och de gillar det. Vissa dikter, Finlands alla presidenter osv. Det skall finnas någonslags arv från historien. Precis som i språken är det viktigt att det finns vissa saker som man måste kunna exakt. Allt kan inte handla om "tänk själv"-frågor det måste finnas "just sådär"-frågor också.



### 4.3 Drömmarnas skola igår

Av de så kallade reformpedagoger jag studerat tycker jag att Maria Montessori och Celestin Freinet bäst beskriver det jag saknar i dagens finska skola. Jag ska därför helt kort presentera det centrala i deras idéer som ett led i min tes att vi inte saknar kunskap i hur vi borde göra.

Celestin Freinet och Maria Montessori stod varandra mycket nära pedagogiskt sett. I Freinets texter hänvisar han ofta till Montessori. Samtidigt finns det skillnader. Jag undrar om det avspeglar det tidiga 1900-talets samhällsstruktur att just Freinetstuderande ofta söker sig ut i samhället och samlar information genom att tala med människor medan Montessoripedagogiken betonar friheten inom klassrummets väggar.

#### 4.3.1. Maria Montessori

##### ***Om materialet går före eleven, bränn materialet***

*Maria Montessori*

Så här beskrivs en lektion i en montessoriskola (Svedberg & Zaar 1998). *”Det första som möter en besökare är den stora aktivitet som råder i klassrummet. Alla barn arbetar. Det är lugn och ro, man känner ingen hets. Ljudnivån är mycket låg trots att det hela tiden finns rörelse i rummet. Några barn har arbetat färdigt med en uppgift. De ställer tillbaka arbetsmaterialet och fortsätter att arbeta med ett nytt som de tar fram. Behöver de hjälp för att komma igång, finns det äldre kamrater i rummet som gärna visar hur arbetet går till.*

*Bakom allt arbete som eleverna gör finns alltid en muntlig presentation av läraren. Här ställer Maria Montessori mycket höga krav på läraren. Förutom att besitta stora ämneskunskaper ska läraren också se till att varje presentation inspirerar eleverna att söka mera kunskap.”*

Enligt Jill Parmhag (i Svedberg & Zaar 1998), montessorilärare och lärarutbildare kan ingen lära någon annan något. Alla behöver hjälp för att kunna lära sig, men själva inläringen måste man klara av på egen hand. Lärarens uppgift är inte att förmedla kunskap utan att observera barnen. Läraren är en länk mellan barnet och dess omgivning. Pedagogiken i en montessoriskola grundar sig på en stor mängd noggranna observationen av barns utveckling och våra arbetsmetoder växer fram som ett svar på barnets behov. Skolan får inte vara en avskild liten värld utan ska spegla samhället i alla dess beståndsdelar. Enligt Parmhag är ordning och reda i klassrummet oerhört viktigt för att barnet i sitt arbete skall bygga upp en inre ordning. Allt i rummet är anpassat för barn. Ingenting är låst. Kroppskontakt och att se alla är enormt viktig för vi-känslan och tryggheten i gruppen. I en Montessori grupp råder stor frihet, frihet under ansvar. Alla arbetar och det inte är tillåtet att störa någon. Bäst tar man tillvara barnets spontana lust att arbeta genom att låta dess egen lust vara grund för att söka kunskap. Barn har en stor förmåga att koncentrera sig bara de finner uppgiften intressant. Vidare vill barnet som lärt sig något nytt tyckas vilja repetera övningen och om igen.

### 4.3.2. Celestin Freinet

*"Arbetet ska vara den bärande principen,  
drivkraften och filosofin bakom folkets skola,  
det ska vara den aktivitet ur vilken alla  
färdigheter framgår"*

*Célestin Freinet*

Freinets pedagogik kallas också för "Arbetets pedagogik" och betonar värdet av inläring, kamratskap, konfliktlösning och träning för att ta ansvar för människor och miljö. Arbetet måste vara meningsfullt och ha en mottagare. Därför ger eleverna ut klasstidningar, trycker diktsamlingar, korresponderar med andra klasser i andra länder. De bygger upp egna kartotek med självinstruerade material och egna uppslagsverk, forskar experimenterar och laborerar. Handens och hjärnans arbete värderas lika. Freinet ansåg att en god organisation och en god utrustning är förutsättningen för att elever skall få utlopp för sina aktiviteter och för att skolan skall fungera. Därmed löses också disciplinsproblemet. Om alla barn vet vad de ska göra och framför allt varför, och om de får klart för sig att det är genom allas insatser vi kan skapa fina utställningar, klasstidningar, kartotek och diktsamlingar så vill barnen arbeta och bidra till det. Aktiviteten springer fram ur ett engagemang. Ett engagemang för sin egen miljö och verklighet likaväl som ett engagemang för att hjälpa till att förändra samhället mot mer solidaritet, jämnlighet och kunskap och en känsla för alla människors lika värde. Texten ovan bygger på en längre helhet om Freinetpedagogik skriven av Inger Nordheden (Svedberg och Zaar, 1998).

## 4.4. Drömmarnas skola idag

### 4.4.1 Sudbury Valley School

Jani Kaaros artikel "Koulu joka unohti päivittää itseensä" i Helsingin Sanomat (26.11.12) öppnade mina ögon för den helt alternativa skolan Sudbury Valley School. Där är eleverna fria att göra vad de vill hela dagen. Eleverna har inga klasser inga läxor eller prov. Lärarna väljs enligt ett elevdemokratiskt system och är där för att hjälpa en elev ifall den intresserar sig för någonting speciellt. I artikeln framför författaren bland annat följande:

Barnets naturliga sätt att lära sig är göra saker själv. Därför kan man undra varför vi tvingar dem att sitta på sina platser och lyssna största delen av sin skoldag. Vi ger dem lektioner och lär dem lösa ekvationer, memorera grammatikregler och faktakunskaper i en rad ämnen. Vi mäter deras kunskande genom prov, bedömer dem med vitsord och låter dem förstå att deras kommande framgång är beroende av dessa vitsord.

Det här anser Kaaro vara surrealistiskt. Om det fanns prov som kunde mäta människors potential att bli bra poliser, snickare, domare eller pappor, skulle inte sådana prov användas i varje företag, på varje statligt verk, kanske redan på rådgivningen? Om vi genom test kunde uppskatta en människas bedömningsförmåga, ärlighet, nyfikenhet och kreativitet, borde vi inte låta till exempel presidentkandidaterna genomgå det frågar han sig. Vi inser att sådana här test är skrottretande men tror ändå på att skolans test avgör barnens förmåga att klara sig i livet.

Varför fortsätter vi då i samma banor årtionde efter årtionde? Därför att skolan glömt att uppdatera sig själv. Vår upplysningsfilosof härstammar från tiden för den industriella revolutionen då skolans uppgift var att producera enkla människor för enkla uppgifter i fabrikena. Idag fortsätter vi envist med modellen *one size fits all* trots att den inte på länge motsvarat den värld barnen möter utanför skolan.

Kaaro tar Sudburyskolan som exempel på att det inte behöver vara så här: I Sudbury deltar fyraåringarna i besluten om skolan och deras röster väger lika mycket som alla andras. Lärarna väljs för ett år i taget och eleverna väljer vilka lärare som får fortsätta genom slutna omröstningar i slutet av terminen. En intervjuad före detta elev i skolan berättar att han aldrig upplevde brist på motivation, att han fick stifta bekantskap med världen i sin egen takt och ta itu med nya saken när han kände ett inre behov att göra så.

Jag frågar mig om det en sådan här skola vi borde ha? Jag tycker att det låter lite skrämmande att eleverna röstar ut lärare, det låter som om lärarna skulle vara av lägre kast än eleverna. Det är kanske inte heller så här man skapar det mångsidigaste lärarkollegiet. Såväl Pirkko Pohjakallio som Petter Wallenius ifrågasätter också urvalet av elever till den här typen av skola. Föräldrar som sätter sina barn i den har sannolikt i mycket hög grad en gemensam värdegrund och är troligen välbärgade. Fattiga nyinflyttade immigranter får knappast likadana privilegier. Hela skolformen kan alltså beskrivas som elitistisk men jag skulle ändå vilja tänka mig också den som en möjlig modell. Om någon grupp i samhället ska ha privilegier så borde det väl vara just barnen.

#### 4.4.2. Popup-projektet skolan i Arabian peruskoulu

Det är lördag och jag besöker Arabian peruskoulu. På gården är det stillsamt men på dörren hänger en lapp. *Ring Teemu om du vill bekanta dig med vårt popup-koncept* står det på lappen. När vi kommer in i skolan händer allting av sig själv och barn leker i korridoren. Prorektorn Otto Kats som jag kontaktat tidigare berättar att de just nu håller på med sista workshopen och ber oss att ta en sväng i skolan. I skolkorridoren går barnen omkring helt själv. Jag ångrar att jag inte kommit genast på morgonen och fantiserar om hur det sett ut när eleverna och lärarna organiserat dagen. Jag möter ett gäng som dansar med hulahula-ringar, tittar in i ett klassrum där det pågår en akvarieverkstad. I en annan verkstad bygger man arkitektoniska strukturer av tandpetare och godis. Stämningen är god och jag ser inte en enda stressad vuxen som kommenderar elever att bete sig. Idén till dagen uppstod i och med att Utbildningsverkets mediecentral har beställt ett projekt för skolan och den samhälleliga gemenskapen. Förra sommaren ordnade Teemu Ruohonen en Pop-up skola i Lappviken i samband med Helsingfors festspel och Popup-dagen i Arabia planerades utgående från den. Trots att det är lördag är dagen obligatorisk för eleverna och ersätter en annan ledig dag.

Jag frågar Otto Kats om varje skoldag kunna se ut så här men han svarar att läroplanens begränsningar skulle komma emot. Det skulle också vara svårt att kontrollera kvaliteten på undervisningen. Huvudpoängen är inte politisk men dagar som den här kanske kan påverka det lilla samhället och gemenskapen i området. Trygghet och delaktighet är inga småsaker. En annan modell för dagen är projektet "opetan-päivä" (jag undervisar-dagen) i Poikkilaakso lågstadieskola. Den går ut på att eleverna lär varandra. I varje verkstad där eleverna fungerar som lärare finns det också en vanlig klasslärare som fungerar som ansvarsperson. Eleverna står ändå för

all undervisning och de utbildade lärarna håller sig i bakgrunden. Elevlärarna kan till och med vara ettor.

Pop-up dagen i Arabian peruskoulu blev ingen revolution av det finska skolsystemet. Det fanns ingen direkt ambition att ändra på grundvalarna för vår skola. Dagar som dessa påverkar nog systemet men i vilken takt det sker är frågan. Roligt är i alla fall att märka är att alla "vanliga" skolor verkar ha sin egen idé om hur de förnyar sig och att det sker hela tiden.

#### 4.5 Gruppen som lärare: Orkestern Che Guevara

År 2008 startade min bror, min kusin och jag den ledarlösa orkestern Che Guevara. Jag hade redan länge varit intresserad av att spela musik men trott att det var för sent för mig att lära mig, Mozart turnerade ju Europa redan som fyraåring medan jag själv aldrig rört ett instrument innan. Jag lånade ett litet barndragospel av en vän och började spela valser. Valser var det enda som kom ur mig trots att vi hade tänkt skapa ett punkband vilket vi tyckte skulle passa med namnet Che Guevara. Jag fick uttrycka mig i musik utan att kunna spela och det blev inledningen till ett nytt stycke också i mitt liv.

Först var vi två men så småningom blev vi åtta, nio, ibland tio idag. Till grundkonceptet hörde att inte ha bråttom, inte jaga drömmar utan leva dem, att ha det roligt. Vi gav oss själva minst sjuttio år. Vår grupp utvecklas stadigt, men ofta långsamt. Det har börjat handla om så mycket mer än bara musiken. Så här skriver orkestermedlemmen och författaren Unto Harju, i ett brev daterat den 11.2.2013.

*"Vi byggde gruppen kring en orkester som några av oss spelade i, men gruppen utvidgades och började innefatta fler medlemmar och aktiviteterna vi ägnade oss åt började innefatta mer än den musik vi spelade tillsammans. Gruppen blev ett forum för fri samvaro, den liknade ett litet bysamhälle, en stam eller en flock. Vi kände en stark gemenskap och en stor värme för varandra, som om vi var en familj fast vi kom från olika håll, men vår familj var mindre dysfunktionell än till exempel den jag själv vuxit upp i, här fanns inga ledarfigurer eller auktoriteter, alla togs i beaktande i lika grad, vi bara samlades och hade det bra tillsammans.*

*Känslan av gemenskap och kärleken inom gruppen fick oss i växande grad att känna att vi hörde ihop, att det här var hur vi ville ha det. Atmosfären av kärlek tycktes också lysa utåt och utöva en slags magnetisk kraft, för många människor dök upp då och då i vårt vardagsrum, slog sig ner och tog det lugnt tillsammans med oss, alla kom och gick som de ville, men alla som var på plats bidrog med något oersättligt. Vissa av oss började känna att vi hade hittat något, som vi ville dela med oss.*

*Vi började lägga vissa tankar till pappers, som vår spontana verksamhet gav upphov till. Vi ville att så många som möjligt skulle få känna så här för varandra. En grundläggande tanke var att vem som helst var välkommen att delta. Vi hade ingen ideologi och var inte emot någonting alls, vi försökte inte övertyga någon om någonting, vi försökte bara ha det så bra tillsammans som det gick."*

En ledare är bra att ha då man måste prestera. Ett projekt med en deadline handlar om en

prestation. En teaterpjäs med budget måste få en större grupp att fungera och kräver därigenom någon form av ledarskap. En produkt uppstår via pengar och skapar nya pengar. Efter att produktionen är över splittras gruppen och det man lyckats åstadkomma blir ett minne blott. Nästa produktion får börja från noll igen med en ny grupp som inte känner varandra. Enligt min erfarenhet klarar en grupp som har tid och kontinuitet inte av en ledare i längden. Alla människor har egna idéer och åsikter och en grupp som bara tillåter en individs stora vision blir en dåligt fungerande grupp, eftersom bara en individ får leva upp till sin fulla potential.

Varje människa har en egen väg att gå och en egen uppfattning om världen. Det viktigaste för mig som lärare är att hjälpa eleven att hitta sin egen röst för att eleven skall kunna stå för sig själv och sina egna rättigheter och inte ta någon annans sanning för sin egen. En god lärare fungerar lite som en förälder, delar med sig allt hen kan utan att vara medveten sina egna begränsningar. Om jag inte förstår att ifrågasätta min lärare suger jag upp både det goda och det dåliga. Det är det farliga med auktoriteter. Så länge som största delen av människorna tror på någon annans sanning befinner vi oss i en ojämnställd värld, där vissa lever på andra.

Alla har rätt att uttrycka sig, det finns ingenting roligare, men man måste ta ansvar för det man gör. Då man uttrycker sig borde man alltid försöka förstå på vilket sätt ens uttryck påverkar såväl det lilla som det stora. Det fodrar att alla får chansen att uttrycka sig för att vänja sig vid att deras röst beaktas. Skolan lär ut tekniker för att ta in, och ge ut information, men så länge situationen är på en lärares ansvar behöver inte eleven ta sig själv på allvar. Unto Harju fortsätter brevet så här:

*"Vi märkte att det skedde saker i oss själva när vi ägnade oss åt detta (att ha det så bra tillsammans som möjligt), vi blev långsamt alltmer öppna mot varandra och mot nykomlingar av alla de slag, känslan av "mitt" och "ditt" började tappa sin betydelse och våra möten fylldes av glädje och livslust. Vi blev också mer uppmärksamma på oss själva, på våra egna brister och föreställningar som stod i vägen för en lyckad öppen och kärleksfull sam- och närvaro, och när vi en gång hade bestämt att det här var vad vi ville ha, började var och en av oss – medvetet eller omedvetet – ta hand om sin personliga andliga hygien och vi strävade till att bli medvetna om sådana delar av oss själva som fortfarande var aggressivt, fientligt eller ovälkomnande inställda mot våra medmänniskor."*

*Detta skedde alldeles av sig själv, eftersom den fria gruppdynamiken fick våra själviska tendenser att framträda, de gjorde sig synliga och uppenbara på ett sätt som tvingade oss att bli medvetna om dem."*

Vår grupp är frivillig och "vi elever" har valt varandra på grund av vårt gemensamma intresse för musik. I skolan väljer man inte varandra men under nio års obligatorisk skolgång kunde man åtminstone ha tid att lära sig tillsammans och av varandra. Ett sådant samarbete kan inte räknas i pengar, det är en fråga om hur man strukturerar undervisningen. Resurserna som krävs är öppenhet och tillit och mod. Om alla människor på jorden skulle bli medvetna om sina tendenser till själviskhet, konkurrensmentalitet och ovälkomnande tendenser och lära sig motarbeta dem och leva med varandra skulle jorden se helt annorlunda ut.

## 5. Diskussion

### 5.1. Varför de gamla strukturerna är så seglivade i skolan

Frågan om skolan som berövare av barnens frihet vill jag inleda genom följande citat (Unto Harju i bloggen Förenade mänskligheten 21.3.2013):

*"Och varje gång vi gav bort någonting, varje gång vi bestämde att "nu skulle vi bli lite vuxnare och förståndigare och göra så som mamma eller pappa eller läraren säger", varje gång skrek vår själ, för vi visste att den lilla bit vi igen tvingades avstå var mycket, mycket värdefullare än någonting av det de erbjöd oss i ersättning. Varför måste vi göra som de säger? undrade vi. Varför måste vi göra som de vill i stället för att göra som vi själva vill, trots att vi märkte att det de ville, var både tråkigare och dummare än det vi själva ville?"*

*"För att vi är vuxna", sade de, "och för att vi säger så." Det här var, tyckte vi, ett fruktansvärt dåligt argument, eller snarare: inget riktigt argument alls, men vad kunde vi göra? Vi hade ingen makt i samhället. Ingen frågade oss vad vi tyckte, de bara talade om för oss vad vi skulle göra. Så köpte de oss bit för bit, för något som var fullständigt värdelöst, siffror på papper, terminsbetyg, de berövade oss ett halvt år åt gången av våra liv och i gengäld gav de oss ett papper med siffror på, på vilket det stod hur bra vi var på skalan från ett till tio, i det ena eller andra ämnet. Om vi hade fått en bra siffra på någon av raderna så klappade de oss på huvudet och sade: "Det var duktigt av dig", men om vi bara hade femmor och sexor på vår rad så sade de: "Du får nog jobba lite hårdare nästa höst."*

När jag tänker på min skolgång är jag å ena sidan arg över på vilka alla sätt den begränsade mig men å andra sidan tänker jag ofta nostalgiskt på den. Jag kan alltid hitta på varför någonting som kändes negativt bidrog till att jag förstod någonting annat. De flesta av mina vänner kände sig lurade efter att de skrivit studenten och en del har klagat på att de aldrig egentligen använde sina betyg.

Måste vi verkligen göra skillnad på formell och informell inläring? I den formella undervisningen är det förstås en fråga om ekonomi då man har en lärare på tjugu elever. Mindre grupper ger garanterat bättre undervisning men för att få ekonomiska resurser för mindre grupper krävs det att samhället inser vikten av att utbilda de nya medborgarna till så bra människor som möjligt. Det bästa med den finländska skolan är att den som Petter Wallenius uttryckte det är jämlik, den strävar inte efter att lyfta upp enskilda individer utan lyfter alla elever till en viss nivå. Det sämsta med den finländska skolan är med Pirkko Pohjakallios ord att den inte bara lyfter upp alla elever utan också trycker ned dem, enligt modellinläringens och de gamla traditionernas tyngd.

## 5.2. Drömmarnas skola I framtiden

*"Human history becomes more and more a race between education and catastrophe."*

H. G. Wells

Dagens människa, *Homo sapiens*, kallar sig klok och är potentiellt den klokaste människa som någonsin funnits. Vi som lever nu är produkter av alla idéer som utvecklats under hela vår historia. Om man ställer sig frågan vad vi gör här på jorden eller varför vi är här, har ingen människa ett bättre svar än någon annan människa. Jag vet inte vad jag gör och jag vet inte heller varför jag gör det. Det finns inga onda människor. Det finns folk som uttrycker sig utifrån sin begränsade ståndpunkt och det finns folk som inte förstår konsekvenserna av vad de gör. Om vi vill ge individen mera frihet i skolan måste vi förstå hur vi alla kan lita på varandra.

Vi lever i en tid av mycket snabba förändringar, också inställningen till arbetet förändras konstant och strukturerna försöker hänga med. Ingen vill eller kan längre jobba med en enda sak i hela sitt liv. Vi behöver inte längre kunna göra allt själv.

Dagens finländska skola ger i princip en grund för alla att klara sig så långt som skolans ansvar sträcker sig, men skolan kan inte idag täcka allt och lyckas inte skapa ett samhälle där alla individer tar ansvar för vad de gör. Dagens skola är en mellanfas som producerar fritänkande ansvarsfulla individer men också olyckliga, desperata, ensamma och utstötta sådana. Dessa människor är helt fullt på skolans ansvar och på samma sätt som varje mänskliga ansvarar för sina medmänniskor. Skolans utgångspunkt måste vara att ansvara för alla barn precis som familjen måste ta fullt ansvar för sina egna. Skolan skall leda eleven att förstå, så långt det går, på vilket sätt allt som eleven gör inverkar på allt annat. Ansvarstagandet gäller lika mycket det minsta som det allra största. Det här betonade Pirkko Pohjakallio när hon talade om fjärlens vingslag och kaosteorin. Skolans största fel idag är kanske att den ställer elever emot varandra och låter dem förstå att varje elev måste ta hand om allting själv, trots att samhället ursprungligen uppstått eftersom samarbete fört med sig avsevärda fördelar *för alla*

Om någon vill sitta på sin plats dagarna i ända så får den det. Jag vet inte i praktiken hur framtidens skola kommer att fungera, men jag vet vad som krävs för jag skall kunna leva lyckligt tillsammans med andra människor omkring mig. Den utopiska skolan ställer inte elev mot elev, gott emot gott, utan tar alla elever och allt gott och utvecklar det vidare.

Vi skall direkt applicera Frihets idé om att inte göra skoluppgifter i onödan. Också rena teknikuppgifter kan göras kreativt. En lycklig människa ser mening i sitt liv. Om vi lär barnen att hela livet går ut på att göra meningslösa uppgifter skapar vi olyckliga människor. Hur skall man lära sig att bry sig om jorden och om andra människor om man inte finner någon mening i det?

Varje människa och grupp lever med en kollektiv uppfattning om hur jorden ser ut. Den här förståelsen är ingens egen och ingen kan heller ensam ta ansvar för den. Min bild av världen och det kollektiva medvetandet är bara en liten del av mänsklighetens. Trots det har jag frihet att tro vad jag vill. Men vad är det egentligen vi uppfattar som frihet? Är det allas rätt att ha en egen bil och köra med den, också om jorden inte håller om alla människor får samma rätt? Vilka är de privilegier vi tror att vi inte kan leva utan? Det krävs bara en generation för att ändra på allt vi tror att alltid har funnits. En generation som växer upp till ett nytt kollektivt medvetande. För inte så länge sedan trodde man att mänskligheten alltid måste indelas i herrar och slavar.

Jag började min uppsats i tanken om att allt är fel i skolan och att jag nu skall ändra på det. Men jag lärde mig att den finska skolan hör till världens bästa. Om det stämmer att vår skola är världsbäst är det vi som ansvarar för att den inte sprider begränsande idéer. Vi måste vara steget före i utvecklingen.

Den enskilda människan verkar vara rädd för allt som är nytt. Detta reflekteras i samhället och i skolan. Varför är alla de goda alternativa inriktningarna alltid bara sidogrenar på den stora stammen? Min personliga erfarenhet säger att en god idé inte behöver strida mot en annan god idé. Om man i Freinetpedagogiken märker att det är bra att forska på fältet betyder det inte att Montessorieleverna som hålls i sitt pedagogiskt utformat klassrum får sämre möjligheter. Vi vet i alla fall redan nu mycket om vad som är bra och vad som är dåligt. Allt finns där ute i vår stora himmel av information. För oss blivande pedagoger är det bara att kombinera allt det goda och fortsätta.

Barn behöver inte umgås bara med andra barn. Min framtidsskola är helt åldersblandad. Där går allt från spädbarn till gamla pensionärer. Alla har lika mycket att ge varandra. Den skolan kommer vara ett helt samhälle.



## Källor:

### Böcker

Alasuutari, P 1993: Sosiologisen tekstin kaksi aljityyppiä. *Sociologia* 30, 1, 26-35

Barnett, R. 2007: *A Will to Learn: Being a Student in an Age of Uncertainty*. Maidenhead: McGraw-Hill/Open University Press.

Hirsijärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P (1997): Tutki ja kirjoita. (Kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä, s.155). Tammi.

Miettinen, Reijo 1990: Koulun muuttamisen mahdollisuudesta: analyysi opetustyön kehityksestä ja ristiriidoista. *Gaudeamus*

Paju, Petri 2011: Koulua on käytävä. *Etnografinen tutkimus koululuokasta sosiaalisena tilana* Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 115.

David Peat 2008: *Gentle Action: Bringing creative change to a turbulent world*, 2008, Pari Publishing

Pohjkallio, Pirkko 2005: Miksi Kuvista? Koulun kuvataideopetuksen muuttuvat perustelut. Aalto yliopisto.

Rancière, Jacques 1981: *The Ignorant Schoolmaster: Five Lessons in Intellectual Emancipation*

Svedberg, L. & Zaar, M (1998): *Boken om pedagogerna*. Liber

Varto, Juha 1995: Nuoruuden viisaus ja muita kirjeitä peruskysymyksistä, Tampereen yliopisto

Varto, Juha 2002: *Isien synnit: Kasvatuksen kulttuurinen ja biologinen ongelma*. Tampere University Press

Tere Vadén & Juha Suoranta: *Social media and levels of freedom* <http://www.demos.fi/node/557>

### Nätsidor

Jyväskylän universitets stig för forskningsmetoder:

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/haastattelut>

Den svenska Freinetrörelsens hemsida: <http://www.freinet.se/>

Den finska Freinetrörelsens hemsida: <http://elamankoulu.nettisivu.org/>

Sudbury Valley School, hemsida <http://www.sudval.org/>

Summerhillskolans hemsida <http://www.summerhillschool.co.uk/>

Det finska lärarförbundets hemsida <http://www.oaj.fi>

(”Koulu joka unohti päivittää itsensä”). Helsingin Sanomat 26.11 2012

(<http://www.hs.fi/tiede/Koulu+unohti+p%C3%A4ivitt%C3%A4%C3%A4+itsens%C3%A4/a1305622069061>)

Barnets väg, Unto Harju

(<http://forenademanskliqheten.blogspot.fi/>)

**Bilaga:****Ett förslag för grundutbildningen i konstfostran**

I min skola finns det verkligt intressanta elever som jag knappast ens känner, ändå kommer vi att jobba inom samma område och alla har sina egna idéer på hur undervisningen borde ske. Vad jag direkt skulle vilja införa i min skola är en kurs som undervisas av elever. Idag får elevernas egna tankar få inte plats i den undervisning som är planerad för oss. Oftast förstår vi inte ens våra egna idéer.

I Finland blir lärare teoretiskt utbildade i åtminstone fem år. Vi har praktiska kurser men utbildningens tyngdpunkt är teoretisk. När vi kommer ut i arbetslivet kommer den "riktiga" skolvärlden emot oss som en chock och trots att vi sitter på all vår teoretiska kunskap är det omöjligt att se hur den korrelerar med den vilda värld vi jobbar i. Vad vi lärare/lärarstuderande behöver är en bättre samvaro, så att vi tillsammans kan fundera ut ett system som vi faktiskt känner att vi vill och kan gå efter ute i arbetslivet. När vi stiger in i arbetsvärlden måste vi känna att vi kan få stöd för våra gemensamma idéer. Vi har begränsad praktisk erfarenhet av vårt kommande jobb men genom att dela det vi har, kan vi få en bild av vad som fungerar och vad som inte fungerar. På det sättet kunde vi knyta den idealistiska teorin till den verkliga praktiken redan i skolan.